

Gunnar Ekelöfs nya dikter

Otrohet mot tidens ideal och gudar och tvivel på alla vikters och dimensioners riktighet har alltid varit den krokiga likaren för Gunnar Ekelöfs poesi. Inte bara enskilda dikter utan även diktsamlingarna som helhet står emot varandra som sats och motsats, samtidigt som de dock i sin inre struktur bevarar en svårtydbar kontinuitet.

Även hans nya diktsamling, *Om hösten*, faller in i detta mönster. Den ångestjagade överklichéförnimmelsen i *Absentia animi* (den suggestivt sköna slutdikten i förra samlingen, *Non serviam*), där allt är meningslöst på väg mot intet, avlöses i den nya samlingens

första dikt av en stark tro på det meningsfulla i livet. I mjukt pastorala, nästan idylliskt glidande rader skildrar han ett höstligt avsnitt av den jordiska verkligheten med dess lysande skymningsfärger — de lila trädorna, det sista gula lövets dyrbarhet. Han betraktar den smala sandröda åkervägen som bara är till "för gående och för grova fordon efter fromma hästar" och finner att sådana vägar är:

...lika goda som någon livsfilosofi
Och varje landskap, varje skiftning
i landskapet innehåller alla
möjliga landskap
och detta liv innehåller alla möjliga liv:
Syrornas, lysmaskens, grävlingens
— alla tänkbara liv
Och det är detta liv som skall
fortsätta, som fortsätter
också högre och högre upp, i andra
sfärer.
Där pågår just nu detta liv
som också är kvällsmolnens liv,
och stjärnornas och de befolkade världarnas,
och de osynligas liv, och de dödas
ty något annat liv finns inte

Men redan i nästa dikt, den nästan sinnligt pertonerade balladen (?) *En ros från Allmag*, där en folkpark vid havet får lägga sin rekvisita av banala realiteter i den förvandlande symbolikens händer, är idyllen på avskrivning. Allt är dömt till ensamhet, och mänsklig gemenskap, sådan som den formas av sinnen och språk, är blott bekräftelse härpå. "Våga vore vinna." "Men vinna vore mista", säger Ekelöf här och fortsätter:

Gunnar Ekelöf

Jag känner livets migrän
och våra själars halvsynhet
Jag känner nöjets tekniska detaljer
och våra själars ryggmärgsslaveri
Fisken vet att masken döljer en
krok
men huggar ändå
Liv är sin egen kontamination
sitt eget bakhåll och sin egen fälla
i vilken rätten är ett lockbete för
nästa rätta
Skönt minnas vänta hoppas
men aldrig att förverkligas, att
fångas
Det är vad jag lärt
och det är inte mycket

I det mycket ojämna och vad utrymme och diktantal beträffar dominerande avsnittet, Dikter vid skilda tillfällen, finns mycket som kan betraktas såsom studier och utkast eller som sidoresultat vid utarbetandet av större dikter. Mycket griper tillbaka på tidigare diktsamlingar, ända bort till debuten, *Sent på jorden*, som kom 1932. Ja, enligt en av författaren själv lämnad uppgift, sträcker sig dikterna i denna avdelning över en tidsrymd av 32 år. Ekelöf är född 1907 och om uppgiften är riktig skulle det alltså här finnas dikter skrivna av en 12-åring. Vilken eller vilka de i så fall är är svårt att säga, då dikternas ordningsföljd (enligt samma källa) endast i grova drag är kronologisk. Följande verkar dock en smula pubertet:

Liksom i en orkester, vars instrument
blänker i rampluset, en violinist
plötsligt reser sig upp och spelar
ursinnligt, utan samband med det
hela,
vid foten av en stor pelarbasun,
så sjuder inom mig en stor för-
tvivlan.

Även hyllningsdikten till Chénier har över sig en ung och tidig ton och i *Vattenprov* kan skönjas ett tydligt inflytande av Karin Boye.

Men naturligtvis finns det i Dikter vid skilda tillfällen också många "hela" och estetiskt och intellektuellt fullviktiga dikter. Dät hör framför allt *Marsch med hölderlincitatet* — *Im Winde klirren die Fahnen*, där Ekelöf med helig indignation vänder sig mot den fantastiska likgiltigheten inför gaskamrarna, slavlägren och "våra sanningars sönderslagna ansikte".

Den verkliga tyngdpunkten i denna tungt vägande diktsamling ligger dock i den långa, melodiskt tonande och mångdubbelbottnade dikt, som heter *Röster under jorden*. Ja, sannerligen kan det sägas att denna dikt hör till det yppersta, inte bara i Ekelöfs poesi, utan i svensk lyrik över huvud. Genom att göra magi av den tunga skönheten i namnen på förstena — fåglar och flygödlor — *Archaeopteryx*, *Rhamphorhynchus*, *Iguanodon* — söker sig diktaren ner till människoandens och människodrömmens petrifierade värld. Där stenen råder över allting — där allt är bundet i sten:

Du kvävs i sten, du svävar i trögflytande sten, du sover därinne.
Fåglar och snäckor sover därinne som du
med ödlor och blommor,
till och med regndroppar sover på kuddar av sten, under lakan av sten.
Med tusenåriga slag slår deras hjärtan av sten
i ådror av sten.

Men låt oss sluta här. Ett lösröck citat kan inte ge någon rättvisa åt denna dikt, och en analys — eller försök till analys — skulle närma sig vandalisering. Må det vara nog sagt, att högre lyrisk flykt har skildringen av mänsklig förstening aldrig fått än här.

Naturligtvis är Ekelöfs *Om hösten* mest en bok för poeter, och den kommer att läsas av alla medlemmarna i Svenska lyriksamfundet. Och så några till. Men troligen inte många. Och det är synd, ty Ekelöfs *Archaeopteryx* sjunger vackrare än någon annan svensk lyrisk sångfågel. Den kan också tala och säga minst lika vettiga ord som Kejsarens papegoja.

Elis Elmgren.